

Parasal Kazanç (Monetary Gain) Kavramı Anlaşılardan Enflasyona Göre Düzeltmiş Finansal Tablolar Anlaşılabilir

Göksel YÜCEL¹

Özet

Türkiye’de doksanlarda iç raporlama amaçlarıyla kullanılan, 2000’lerin başlarında resmi uygulaması olan enflasyon muhasebesi 2021 yılı sonunda maalesef geri dönmüştür. Henüz resmi uygulaması olmasa da yönetim ve grup içi raporlamalarda kullanılmaya başlanmıştır. Enflasyon muhasebesi düzeltmelerinin iki parçası vardır. Geçmiş tarih rakamlarının indeksle güncelleştirilmesi ve parasal kazanç (veya kayıp) rakamının hesaplanması. Bu ikinci aşamadaki rakam çoğunlukla anlaşılammakta ve bu da tabloların yorumlanmasına engel teşkil etmektedir. Bu makalenin amacı parasal kazanç (veya kayıp) rakamının ayrıştırılarak (parçalanarak) reel (gerçek) faiz gelir ve giderlerinin nasıl hesaplanabileceği ile ilgili bir öneri getirmektir.

Anahtar kelimeler: Enflasyon muhasebesi, UMS 29, parasal kazanç/kayıp, faiz gelirleri/giderleri

Inflation Adjusted Financial Statements Can Not Be Understood Without Understanding the Concept of Monetary Gain

Abstract

In Turkey, in the nineties, the first practices in inflation accounting reporting started for managerial purposes. At the beginning of the 2000s regulations made inflation adjusted reporting compulsory for Turkish companies. Unfortunately, hyperinflationary conditions returned at the end of 2021. Although it is not an official application yet, it has started to be used in management and in-group reporting. There are two main steps of inflation accounting adjustments. Restatement of the historical figures with a price level index and calculating the monetary gain (or loss) figure. The figure in this second step is often incomprehensible, hindering the tables’ interpretation. The purpose of this article is to suggest how the real interest income and expenses can be calculated by splitting the monetary gain (or loss) figure.

Keywords: Inflation accounting, IAS 29, monetary gain/loss, interest income/expenses

1. GİRİŞ VE BİR ANEKDOT

Doksanlı yılların sonlarında, bu satırların yazarı ile ülkemizin büyük bankalarından birinin üst düzey yöneticisi ile ayaküstü bir sohbetten kesittir:

“Hocam, biz bankanın mali tablolarını enflasyona göre düzelttik ve tabii yurtdışındaki ortağımıza da gönderdik. Ancak bizim gelir tablomuzda ‘**monetary loss (parasal kayıp)**’ diye bir satır var. Yurtdışından anlamamışlar, doğrusu ben de anlamamıştım. Cevap veremedim. Tabloları hazırlayan denetim şirketine sorduk. Onlar da bir açıklama yaptılar, ancak tatmin olmadık. Sizi bulmuşken sorayım, nedir bu ‘monetary loss’?”

Bu olay, tüm yer ve isimler yazarda saklı olmak üzere tümüyle gerçektir.

Bu kısa sohbetin ve samimi öğrenme arzusunun analizi ise biraz geniştir. Öncelikle mesleki yeteneğinden kuşku duymayacağımız bir yönetici, kendi kurumunun mali tablolarını ve dolayısıyla kâr rakamını anlayamıyor, çünkü

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 26.12.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 30.1.2023

¹Prof. Dr., Türk-Alman Üniversitesi, gokselyucel@istanbul.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-1940-8789>

Atıf (Citation): Yücel, G. (2023). Parasal kazanç (monetary gain) kavramı anlaşılardan enflasyona göre düzeltilmiş finansal tablolar anlaşılabilir. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi* 3(1), 1-10.

tabloları kendileri hazırlamamışlar. Yurtdışındaki ortağın anlamaması ise çok normal, çünkü o ülkede enflasyon muhasebesi uygulaması hiç yapılmamış. Tabloları denetim şirketinin hazırlaması ise tabii çok büyük yanlış, bu onların görevi değil... Ancak denetledikleri kurumda bu konuda yeterli eleman olmayınca, mecburen kendileri üstlenmişler. Yaptıkları hesaplamalardan endişe duymak mümkün değil, ama karşılırdakine anlatamadıkları ortada...

Ancak bu kısa anekdotun en önemli tarafı ‘**parasal kazanç** (veya bu örnekte olduğu gibi kayıp)’ rakamı anlaşılmeden bir kurumun enflasyona göre düzeltilmiş kâr rakamı anlaşılmaz, yorumlanamaz ve mali tabloları düzeltmek için verilen emekler amacına ulaşamaz.

Bu yazının amacı, enflasyon düzeltmelerinin ayrıntılarına inmek değildir (Bkz: Yücel, 1995). Ancak yazarının geniş gözlemi doksanlı yıllardan itibaren ülkemizde yönetim (iç raporlama) ve yurtdışı raporlama amacıyla hazırlanan tabloların ve daha sonra 2001-2004 arasında önce Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), sonra Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tebliğleri ve sonunda 2004 yılında Vergi Usul Kanunu (VUK) düzenlemeleri ile resmiyet kazanan enflasyon muhasebesi düzeltmelerinde bu satırın anlaşılabilmesi nedeniyle yeterli verimi sağlanamadığı biçimindedir. Bu amaçla yazar tarafından kaleme alınan makale ise günümüzden hayli öncesine aittir (Yücel 2000: 7-13).

2005 yılından itibaren, enflasyonun düzeltme gerekmeyen bir seviyeye düşmesi nedeniyle bu resmi uygulamalara son verilmiş ve bu konu raflardaki yerini almıştır. Ancak maalesef 2021 yılı sonunda enflasyonun ulaştığı nokta, bu düzeltmeler yapılmadan mali tabloların kullanılamayacağını ortaya koymuş, bununla birlikte VUK ülkede enflasyon muhasebesi koşulları oluşmuş olmakla birlikte, bunun uygulanmasını 2023 sonuna ertelemiş (Vergi Usul Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 7352 Sayılı Kanun, 29.01.2022 Tarih ve 31734 sayılı Resmi Gazete) Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının dilimize çevrilmesi ve yaygınlaştırılması ile görevli olan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) ise 2021 sonu itibariyle düzeltmeye gerek olmadığı kararını vermiştir. KGK, 20.1.2022 tarihli duyuru) Aralık 2022 itibariyle bu konularda resmiyet kazanmış bir değişiklik yoktur. Oysaki Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Üretici Fiyatları Endeksine göre (TDK’ye göre indeks) Ekim 2021-Ekim 2022 dönemi bir yıllık artış oranı %157 olarak Cumhuriyet Tarihi rekoruna ulaşmıştır. Aynı dönemdeki Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış oranı ise %86’dır. Aradaki farkın bu kadar açık olmasının yorumu ise bu yazının amaçları arasında değildir.

2. ENFLASYON DÜZELTMELERİNİN AŞAMALARI

Mali tablo rakamlarının enflasyon dikkate alınarak düzeltilmesinde iki safha vardır:

- 1) *Mali tablolardaki geçmiş tarihli veya döneme ait rakamların, genel bir fiyat indeksi ile bilanço tarihindeki satınalma gücü üzerinde ifade edilmesi,*
- 2) *Parasal kazanç ya da kayıp rakamının hesap edilmesi.*

Parasal kazanç veya kayıp (monetary gain/loss) ifadesi için başka terimler de kullanılmaktadır. Satınalma gücü kazancı veya kaybı (purchasing power gain/ loss), net parasal pozisyon kazanç veya kaybı (gain or loss on net monetary position) bunlardan bazılarıdır. UMS 29 bu son terimi tercih etmiştir. (International Accounting Standard)IAS 29=, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, 1989, (reformatted 1994): 27), (IAS 29’un Türkçe çevirisi olan Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 29’da bu ifadeye “Net Kârdaki Kazanç veya Kayıp” denmiştir.) VUK ise 2004 yılında bunu Enflasyon Düzeltmesi Karları (648 no.lu hesap) veya Enflasyon Düzeltmesi Zararları (658 no.lu hesap) olarak isimlendirmiştir. Günümüzde son dört yıldır Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 29 uygulaması yapan Arjantin’deki bazı örneklerde bu anlamda “inflation effect (enflasyon etkisi)” ifadelerine rastlanmaktadır (Örnek olarak bkz: Adiloğlu, 2022). Bu yazıda ise parasal kazanç ifadesi tercih edilmektedir.

İlk safhadaki düzeltmelerin anlaşılması kolaydır. Bu düzeltmeler, teknik olarak zahmetli olmakla birlikte çoğunlukla anlaşılma sorunu oluşturmamaktadır. Konunun özü, mali tablolardaki rakamların ait oldukları tarih veya ortaya çıktıkları dönem dikkate alınarak, enflasyonu ifade eden uygun bir fiyatlar genel seviyesi indeksi ile

güncelleştirilmesi işlemleridir. Ancak parasal kazanç (ya da kayıp) ifadesinin gerek tanımlanması gerekse sunulması, tüm tabloların anlaşılmasını ve kullanılmasını güçleştiren, hatta engelleyen özellik taşımaktadır. Yazarın bu kanaatini destekleyen iki örnek (Tablo 1 ve 2) bunun için iyi bir kanıttır²:

Tablo 1. Enflasyona Göre Düzeltilmiş Gelir Tablosu (Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü)

ENFLASYONA GÖRE DÜZELTİLMİŞ GELİR TABLOSU	
(Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü, 1997 yılı, UMS'ler ve UMS 29 uygulanmıştır. Tablo özetlenmiştir.)	
Satış hasılatı	332 trilyon lira
Satışların maliyeti	(250)
Faaliyet giderleri	(17)
Faiz giderleri(net)	(105)
Diğer gelirler (giderler	3

Vergi öncesinde zarar	(36)
Kurumlar Vergisi	(55)
Parasal kazanç	145

Net kâr	54

Fark edileceği gibi, kuruluş 1997 yılında vergi öncesinde 36 trilyon lira zarara uğramış, ancak vergi mevzuatı bu tablo üzerinden vergilendirme yapmadığı için 54 trilyon lira vergi hesaplanmasından sonra zarar artmış, ancak hayli büyük olan (145 trilyon lira) parasal kazancın etkisiyle kuruluş dönemi 54 trilyon kâr ile sonuçlandırmıştır. Parasal kazanç tutarı, anlaşılmadan geçilecek önemsizlikte bir tutar değildir. Satışların yarısı civarında olan bu rakam anlaşılmadan kuruluşun 54 trilyon lira tutarındaki kâr rakamını yorumlamak mümkün değildir.

Tablo 2. Enflasyona Göre Düzeltilmiş Gelir Tablosu (Bir Özel Banka)

ENFLASYONA GÖRE DÜZELTİLMİŞ GELİR TABLOSU	
(Bir özel banka, 1998 yılı, UMS'ler ve UMS 29 uygulanmıştır. Tablo özetlenmiştir.)	
Faiz gelirleri	62 trilyon lira
Faiz giderleri	(16)
Faiz haricindeki gelirler	6
Faiz haricindeki giderler	(20)

Vergi öncesindeki kâr	32
Kurumlar vergisi	(4)
Parasal kayıp	(26)

Net kâr	2

Bu örnekte, bahis konusu banka dönemi 2 trilyon net kârla noktalamıştır. Tablo 1'den farklı olarak burada parasal kayıp vardır. Kaybın tutarı bankanın faiz giderlerinden dahi daha fazladır. Keza burada da parasal kayıp rakamı anlaşılmadan bu tablo kullanılamaz, yorumlanamaz.

² Örnekler orijinaldir, isimler gizlenmiştir. Günümüzde kamuya açıklanan enflasyon düzeltmeli 2021 veya 2022 ara dönem tabloları olmadığı için örnek bulmak zordur. Ancak iyi arşivlerde 2001-2004 dönemine ait tablolarda bunların sayısız benzerine rastlamak mümkündür.

3. PARASAL KAZANÇ (VEYA KAYIP) KAVRAMININ TANIMI

“Hiperenflasyon Koşullarında Finansal Tablolar” başlıklı UMS 29 numaralı standardı, parasal kazanç (kayıp) kavramını, satınalma gücü kazancı (kayıbı) olarak ifade etmekte ve şöyle tanımlamaktadır.:

IAS 29) “Enflasyon döneminde parasal (monetary) borçlarından daha fazla parasal varlık bulunduran işletmeler satınalma gücü kaybına uğrar. Parasal borçları parasal varlıklardan çok olan işletmeler ise satınalma gücü kazancı sağlarlar”

Yukarıdaki tanımın benzerleri için çok sayıda referans vermek mümkündür. Bu ifade özetle şunu vurgulamaktadır: “Enflasyon ortamında nakit ve alacakları fazla olanlar satınalma gücü kaybına uğrar, borçları daha fazla olanlar satınalma gücü kazancı sağlar”. Anlaşılabilirlik, bu noktadan itibaren ortaya çıkmaktadır. Kazanç olumlu bir ifade tarzıdır, kayıp ise olumsuz anlam taşır. Bu ifadeyi, kredi borçları altında zorluk çeken birine aktarınız. Yüksek borçlanmadan ötürü bu kişi veya kuruluş büyük çaplı “parasal kazanç” elde etmiş olur. Bu kişi veya kurumun duruma şaşıracağı kesindir. Ya da aynı biçimde, nakit tutarını yüksek faizle değerlendiren biri de büyük tutarlarda parasal kayba uğramış olacaktır.

Bu çelişkinin temel nedeni, UMS 29’daki tanımın (ve benzeri biçimde yapılan tüm tanımların) faiz ve kur farkı kavramlarını kapsamamasıdır. “Kazanç” sağlamak ifadesi ile “parasal kazanç (satınalma gücü kazancı) yaratmak” birbirinden farklı kavramlardır. Anlaşılabilirlik, bir hesaplama tekniği ve sunuş biçiminden doğmaktadır. Ancak bu durum, muhtemeldir ki enflasyona göre düzeltilmiş mali tabloların anlaşılabilir şekilde görünmesine neden olmaktadır.

Yüksek enflasyon ortamında yaşayan hemen herkes gayet iyi farkındadır ki, nakit ve alacak bulundurmaktan gerçek bir kayıp (servet erimesine) oluşup oluşmadığı, bunlardan sağlanan faiz geliri (ya da kur farkı geliri) ile enflasyon oranı arasında oluşan fark tutarına göre şekillenir. Enflasyon oranından daha yüksek bir getiri sağlayabilen nakit ya da alacakları bulunan bir kişi veya kuruluş “kazanç” sağlar, kayba uğramaz. Benzer şekilde, ancak enflasyon oranından daha düşük bir maliyetle (düşük faiz oranı, ya da enflasyonun altında seyreden kur farkları ile) borçlananlar “kazanç” sağlayabilir. Çok yüksek bir faiz oranı ile borçlanan biri dahi yukarıdaki tanıma göre “parasal kazanç” sağlar. Ancak o yüksek faiz oranı onu çok büyük finansal güçlükler içine düşürür.

Bahsedilen bu şaşırtıcı sunuş biçimi aşağıda basit bir örnekle açıklanmıştır:

Örnek A: Yılın başında (örneğin 1.1.2022) 1000 TL’si olan bir kişinin, bu tutarı %70 faiz oranıyla bir yıllığına bir finans kurumuna yönlendirdiğini varsayalım. Yılın bitiminde serveti 1700 TL olacaktır. Bununla birlikte yıllık enflasyon oranının %80 olarak gerçekleştiğini düşünelim. Kolayca farkedileceği gibi 31.12.2022 tarihinde bu kişi 100 TL zarara uğramış olur. Yılın bitiminde, yıl başındaki servetini aynı güçte tutabilmek için 1800 TL’ye sahip olması gerekirken kendisinin 1700 TL’si vardır. Diğer bir ifadeyle bu kişinin serveti 100 TL erimiştir, servet kaybı mevcuttur. Bu hesaplamayı yapmak için konunun uzmanı olmaya gerek bulunmamaktadır.

2022 yılına ait fiyat indeksleri:

Yıl başlangıcı 100

Yılın ortalaması 150

Yılın sonu 180

Bir yıllık enflasyon oranı: %80

Yukarıdaki sözlerle ifade edilen hesaplama, mali tablolara aktarıldığında finansal tablolara yansıtıldığında aşağıdaki durumla karşılaşılacaktır.

Gelir tablosu
(Enflasyona göre düzeltilmemiş)

Faiz geliri 700 TL

Dönem kârı 700 TL

Gelir tablosu
(Enflasyona göre düzeltilmiş)

Faiz geliri 840 TL

Parasal kayıp (940)

Dönem zararı (100) TL

Enflasyona göre düzeltilmemiş gelir tablosunun gerçeği ifade etmemesi, bu tabloyu tenkit etmenin temel nedenidir. Bununla birlikte, enflasyon dikkate alınarak düzeltilmiş tablonun sonucu doğru, fakat sunuş biçimi şaşırtıcıdır. Bu kalemlerin hesaplanması ise mevcut yaklaşımlarda aşağıdaki biçimde yapılmaktadır³.

Faiz gelirinin güncellenmesi:

Fiyat indeksi ile güncelleme

$$700 \text{ TL} * (180/150) = 840 \text{ TL}$$

Parasal kaybın hesaplanma biçimleri:

Parasal kayıp değişik yaklaşımlar kullanılarak hesaplanabilir (Yüksel 1997 ve Yücel, 1995). Aşağıdaki hesaplama biçiminde, parasal kazanç yılın başında mevcut olan net parasal varlıklardaki değişimin ele alınması yolu ile hesaplanmıştır.

	<u>Düzeltilmiş değerler</u>	
Dönemin başındaki parasal varlıklar	1000 TL	*(180/100) = 1800 TL
Faiz geliri	700	* 180/150 = 840
	-----	-----
Dönemin sonundaki parasal varlıklar	1700 TL	2640 TL
		1700

	Parasal kayıp	(940 TL)

Özetle, enflasyona dikkate alınarak yenilenmiş gelir tablosu kısaca *“yapılmış yatırımdan getiri sağlanamamış, tam tersine 100 TL servet kaybı oluşmuştur”* demek yerine, *“paramın bugünkü satınalma gücüyle 840 TL faiz geliri elde edilmiş, fakat bunun yanı sıra 940 TL’lik bir parasal kayba uğranılmıştır”* demektir. Bu zor anlaşılır sunuş biçimi, mali tablo kullanıcıları tarafından büyük ihtimalle anlaşılmayacaktır. Bir kişi, uğranılan zararın bu kadar dolambaçlı şekilde açıklanmasını beklemeyecektir.

Verilen örnekte, düzeltilmiş gelir tablosunun sonucu 100 TL’lik zararı (dolayısıyla gerçeği) açık biçimde göstermekte ise de, gerçek bir gelir tablosunun ayrıntılı kalemleri ile parasal sonuç arasındaki bu ilişki kolaylıkla kurulamaz.

Ayrıntılı bir gelir tablosunda yer alan parasal kazanç (ya da kayıp) ifadesi, aslında içinde nakit ve alacaklardan kaynaklanan parasal kayıp ile borçlardan kaynaklanan parasal kazancın net sonucudur.

Bu kavramın faiz gelirleri ve giderleri, ve bunun yanı sıra kur farkları ile bir arada sunulmasının mümkün olduğuna yönelik rastlanabilecek belki de tek ifade UMS 29’un 28 numaralı paragrafında bulunan, **“parasal kazancın tabloda ayrı bir kalem olarak takdim edilebileceği gibi, faiz ve kur farkları ile beraber de sunulabileceği”** biçimindeki oldukça genel bir anlatımdır. Ancak bu sunuş biçimi de anlaşılabilir sorununun çözmecektir. Bu durumda faiz gelir, faiz gideri, kur farkı geliri, kur farkı gideri ve sadece net sonucu gösteren parasal kazanç (ya da kayıp) rakamı gelir tablosunda bir arada takdim edilecek, ancak anlaşılabilirlik devam edecektir. Halbuki **parasal kazanç veya kayıp faiz ve kur farkları ile net hale getirilemez ise** tek başına mana taşımayan bir rakamdan başka bir şey olmayacaktır. Mesele, **ayrıntılı bir gelir tablosunda sunulan faiz geliri, kur farkı geliri, faiz gideri ve kur farkı gideri gibi dört farklı rakam ile tek bir parasal kazanç (veya kayıp) satırının nasıl alakalandırılacağıdır. Diğer bir deyişle ise mesele, parasal kazanç veya kayıp rakamının bu alakanın kurulması için nasıl bölümleneceği, parçalanacağıdır.**

³IAS 29’un önerdiği hesaplama biçimidir. Ancak, fiyat indekslerine göre düzeltme yapan benzer kaynaklardan da çok sayıda örnek verilebilir.

4. PARASAL KAZANÇ (veya KAYIP) SATIRININ BÖLÜMLENMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ

Enflasyon muhasebesi ile ilgili kaynaklarda bu rakamın bölümlenmesi gereğine ve özellikle bir hesaplama yöntemi önerisine literatür ve uygulamalarda rastlanmamaktadır. Bunun temel nedeni gelişmiş ülkelerde enflasyon düzeltmelerinin genellikle yapılmaması, yapılan ülkelerde ise bir süre sonra ekonomik koşullarının değişmesi ile düzeltmelere son verilmesi ve konunun arka plana atılması olabilir. Oysa, bu konuda aşağıdaki hesaplama biçimiyle, anlaşılması kolay mali tablolar elde etmek mümkündür.⁴ Önerilen yaklaşım, aşağıda Örnek B kapsamında açıklanmıştır.

Örnek B

Bu örnekteki hedef, faiz giderleri ile alakası olan parasal kazanç ve faiz gelirleri ile ilgili parasal kayıp tutarlarını hesaplamak ve net hale getirmektir. Bu amaçla, enflasyona göre düzeltilmemiş bilanço ve gelir tablosu burada sunulmamış; sadece düzeltilmemiş bilançodaki parasal varlık ve borçlar ile gelir tablosundaki faiz gelir ve giderlerinin aşağıdaki hesaplamada gösterilmesi ile yeterli görülmüştür. Düzeltilmeye tabi tutulmamış gelir tablosundaki faiz gelirleri 1200 TL, faiz giderleri ise 3100 TL tutarındadır.

Hesaplamayı incelerken, 2022 yılı fiyat indeksi sayılarının, yılın başında 100, yılın sonunda 180 olduğunu ve yıllık ortalama indeks rakamının 150 olduğunu kabul ediniz. İndeks değerleri dışında kalan rakamların birimi “TL”dir.

Parasal kazanç hesabı:

Birinci yol

	<u>Düzeltilmemiş değerler</u>	<u>Düzeltilme katsayısı</u>	<u>Düzeltilmiş değerler</u>
<i>Parasal değerler:</i>			
<i>1.1.2022</i>			
Nakit	500		
Alacaklar	2000		
Borçlar	(4200)	180/100	(3060)
<i>Parasal değerlerdeki hareketler:</i>			
Satış hasılatı	5000	180/150	6000
Faiz geliri	1200	180/150	1440
Parasal maliyetler	(3800)	180/150	(4560)
Faiz gideri	(3100)	180/150	(3720)
<i>Parasal değerler:</i>			
<i>31.12.2022</i>			
Nakit	720		
Alacaklar	3280		
Borçlar	(6400)	(2400)	(3900)
			(2400)
		Parasal kazanç	1500

“Birinci yol” olarak isimlendirilen bu hesaplama biçimi, parasal kazanç rakamını 1500 TL olarak hesaplamakta, bununla birlikte ne kadarlık bir tutarının faiz geliri, ne kadarlık bir tutarının faiz gideri ile ilgili olduğunu açıklamamaktadır.

⁴ Bu öneri Yücel (2000) tarafından yayınlanmıştır.

İkinci yol**Bir yıl süresince mevcut net borç 1700**

$$1700 * 180/100 = 3060$$

1700**1360 parasal kazanç****Yıl süresince net borçtaki artış**

$$2400 - 1700 = 700$$

$$700 * 180/150 = 840$$

700**140 parasal kazanç**

$$1360 + 140 = 1500 \text{ parasal kazanç}$$

Bu "ikinci yol" da aynı şekilde, parasal kazanç tutarına ulaşmakta, ancak içindeki parçaların ne kadarlık bir kısmının faiz gelir ve giderleriyle ilgili olduğunu açıklamamaktadır. Ancak bu yaklaşımdan, yani "ikinci yol"dan aşağıda belirtilen biçimde yararlanılarak söz konusu bölümlenme sağlanabilir.

Parasal kazanç (veya kayıp) rakamının faiz gelir ve giderleri ile ilişkisine göre bölümlenmesi için önerilen yöntem

a) Parasal varlıklar ile ilgili parasal kaybın hesaplanması**Yıl süresince mevcut nakit ve alacaklar: 2500**

$$2500 * 180/100 = 4500$$

2500**(2000) parasal kayıp****Yıl süresince nakit ve alacaklardaki artış**

$$4000 - 2500 = 1500$$

$$1500 * 180/150 = 1800$$

1500**(300) parasal kayıp**

$$(2000) + (300) = (2300) \text{ parasal kayıp}$$

Parasal varlıklara (nakit ve alacaklar) sahip olmaktan doğan parasal kayıp tutarı 2300 TL'dir. Bu değer, faiz gelirinin indekslenmiş 1440 TL'lik rakamıyla netleştirilirse, gerçekte faiz gelirinin negatif 860 TL olduğu, başka bir ifadeyle 2022 yılında reel bir faiz geliri elde edilemediği, tam tersine 2022 sonu rakamlarıyla 860 TL'lik bir servet erimesi olduğu hesaplanır. (Örnek A'da da benzer durum mevcuttur.)

b) Parasal borçlar ile ilgili parasal kazancın hesaplanması**Yıl süresince boyunca mevcut olan borç: 4200**

$$4200 * 180/100 = 7560$$

4200**3360 parasal kazanç****Yıl süresince borçlardaki artış**

$$6400 - 4200 = 2200$$

$$2200 * 180/150 = 2640$$

2200**440 parasal kazanç**

$$3360 + 440 = 3800 \text{ parasal kazanç}$$

Parasal borçlardan doğan 3800 TL tutarındaki parasal kazanç, faiz giderinin indeksle güncellenmiş rakamı olan 3720 TL ile net hale getirilirse, reel faiz giderinin eksi 80 TL olduğu hesaplanmış olur. Taşıdığı anlam, 2022 yılsonu rakamlarıyla kuruluşun reel bir faiz giderinin oluşmadığı, tam tersine servetini 80 TL yükselttiği şeklindedir. Değişik dönemlerde bankacılık sektörünün mevduata enflasyonun altında bir faiz ödeyerek gerçekte bir gidere katlanmadıkları, düşük faizle borçlanmaktan ötürü gelir sağladıklarını gözlemlenmektedir.

Ulaşılan sonuçlar:

Yapılmış olan ayırıştırma işleminin sonuçlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

	<i>İndekslenmiş rakamlar</i>	<i>Parasal kazanç (kayıp)</i>	<i>Gerçek (reel) rakamlar</i>
<i>Faiz geliri</i>	<i>1440</i>	<i>(2300)</i>	<i>(860)</i>
<i>Faiz gideri</i>	<i>(3720)</i>	<i>3800</i>	<i>80</i>
<i>Zarar</i>			<i>(780)</i>

Özetle, faiz geliri elde edildiği zannedilirken reel (gerçek) anlamda 860 TL servet erimesi mevcuttur. Faiz gideri doğmuş zannedilirken, aslında gerçekte 80 TL tutarında bir servet artışı sağlanmıştır. Sonuçta 780 TL zarar ortaya çıkmıştır. Bu yöntem uygulanırsa, enflasyona göre düzeltilen gelir tablosunda, yalnızca yukarıda “gerçek (reel) rakamlar” olarak belirtilen tutarlar sunulacak, bu değerler paranın yılın sonundaki satınalma gücüyle işletmenin gerçekteki faiz rakamlarını gösterecek ve böylelikle zihin karıştırıcı nitelikteki parasal kazanç (ya da kayıp) satırı gelir tablosundan yok edilmiş olacaktır.

Eğer bu yöntem uygulanmazsa, başka bir ifade ile parasal kazanç ayırıştırılmazsa düzenlenecek olan gelir tablosu aşağıdaki gibi olacaktır ve nitekim böyle olmaktadır:

<i>Faiz geliri</i>	<i>1440</i>
<i>Faiz gideri</i>	<i>(3720)</i>
<i>Parasal kazanç</i>	<i>1500</i>
<i>Zarar</i>	<i>(780)</i>

Bu yaklaşım kullanılmadığı takdirde de, yukarıda Tablo 1 ve 2’de sunulan örnekler ve sayısız benzerlerindeki anlaşılma güçlüğü sürecektir. Benzer ayırıştırmanın kur farkı doğuran parasal kalemler ile de yapılması gerektiği açıktır, ancak konunun özünü açıklamak için kur farkları bu örneğin kapsamı dışında bırakılmıştır. Orada düzeltme yapılması için de kur farkı doğuran parasal kalemler ile kur farkı gelir ve giderinde de aynı yaklaşımın uygulanabileceği tabidir.

5. SONUÇ

Özünde, faiz gelir ve giderlerini reel hale getirmek için hesaplanmakta olan bir rakamdan başka bir şey olmayan “parasal kazanç (ya da kayıp)” ifadesinin kazanç (ya da kayıp) kelimelerini içermesi büyük bir şanssızlıktır. Bu satır, enflasyona göre düzeltilmiş gelir tablolarından önerilen yöntemle yok edilmediği takdirde, enflasyona göre düzeltilmiş kâr rakamlarının anlaşılma olanağı çok düşüktür. Önemli olan faiz ve kur farkı kalemlerinin reel tutarlarını görebilmektir.

Aslında finansal tablolar yalın ve kolay anlaşılır tablolardır ya da öyle olmalıdır. Meselenin temelinde, bu tabloları geniş kitlelerin kullanabileceği hale getirmek isteğinin bulunup bulunmadığı yatmaktadır. Bu satırların yazarı, bilimin gereğinin insanlara fayda sağlamak olduğuna ve eğer muhasebe bir bilimse bunun gereğinin de öncelikle herkesçe kolay anlaşılır tablolar yapmak olduğuna inanmaktadır.

Bütün bunların yanısıra esas göz ardı edilmemesi gereken enflasyonun toplum üzerinde yarattığı tahribattır. 1919-1923 yılları arasında Almanya’da yaşanan Dünya’nın en büyük enflasyonunun ardından Merkez Bankası (Reichbank) Başkanlığına getirilen Hjalmar Schacht’ın şu sözleri ibret vericidir. “*Enflasyon zamanının hatırlattığı para değersizliği, o zamanı bilenler için serveti olanların varlıklarının erimesi, büyük, orta ve küçük burjuva sınıfının fakirleşmesi, hükümet ve memur çevrelerinde suistimal, halkta beslenme yetersizliği, bir takım ne idüğü belirsizlerin birden zenginliğe yükselmeleri demektir. Bunların hepsi ve daha birçok şeyler enflasyon kelimesinin muhtevası olmuştur.*” Dünya’da döneminin para sihribazı olarak tanınan Dr.Schacht’ın yıllar sonra kaleme aldığı kitabındaki (Schacht, 1968:79) bu ifadeleri bizden sonraki nesillerin tekrar etmemesi gereklidir. Toplumsal tahribat yanında, finansal tabloların gördüğü zarar çok hafif kalmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar Katkısı: Göksel Yücel (%100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author Contributions: Göksel Yücel (100%)

KAYNAKÇA

Adiloğlu, Burcu (2022). Yayınlanmamış etüdler.

AES (2022). AES Argentina Generación S.A, Consolidated Statement of Comprehensive Income For the nine-month period ended as of September 30th, 2022, Erişim adresi: www1.aesargentina.com.ar/es/inversionistas.

IAS 29, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, 1989, (reformatted 1994).

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2022). Türkiye Finansal Raporlama Standartları, Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı Kapsamında Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlamanın Uygulanması 20.1.2022 tarihli duyurusu.

Schacht, H. (1968). *Paranın sihri*. İstanbul: Ak Yayınları.

Vergi Usul Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 7352 Sayılı Kanun, 29.01.2022 Tarih ve 31734 sayılı Resmi Gazete.

Yücel, G. (1995). *İşletmelerde ve bankalarda nakit akış tablosu ve enflasyon düzeltmeleri*. İstanbul.

Yücel, G. (2000). Parasal kazanç (monetary gain) gerçekten bir kazanç mıdır?. *Yönetim Dergisi (İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü)*, 11(37), 7-13.

Yüksel, A. (1997). *Enflasyon muhasebesi*. İstanbul: Literatür Yayınevi.

SUMMARY

The aim of the financial statements is creating useful financial information for the users about the financial position and financial performance of the companies. Unfortunately, under hyperinflationary conditions in an economy the local currency unit cannot be used and financial data must be restated.

Like developed countries of the World the big or quoted companies of Turkey must use the International Financial Reporting Standards by disclosing financial information. The translation of these standards is called as Turkish Accounting Standards. International Accounting Standard 29 is related how to restate the figures under hyperinflationary economies. This restatement procedures have two critical areas. The first one is about how to adjust the historical figures in the financial reports. In this step the numbers of a general price index can be used. Items such as monetary items that are already stated at the measuring unit at the balance sheet date are not restated. Other items are restated based on the change in the general price index between the date those items were acquired or incurred and the balance sheet date. Understanding of these restatements creates no difficulties for the financial statements' users. But the second part of the restatement procedure which is about the definition of monetary gain or loss causes difficulties for understanding. This concept is called also purchasing power and gain or sometimes as inflation effect. The monetary gain or loss can be calculated as the difference between the historical cost amounts and the result from the restatement of non-monetary items, shareholders' equity, items in the statement of comprehensive income and the adjustment of index-linked items to year end purchasing power.

The definition of the gain or loss on net monetary position is made in International Accounting Standard 29 in a period of inflation; an entity holding an excess of monetary assets over monetary liabilities losses purchasing power and an entity with an excess of monetary liabilities over monetary assets gains purchasing power to the extend the assets and the liabilities are not linked to a price level.

Turkey has a long story about inflation started in 1970s. Especially in 1990s it could be observed that restatement techniques of inflation accounting were implemented in Turkish companies for managerial uses of financial statements. At the beginning of the 2000s regulations made inflation adjusted reporting compulsory for Turkish companies, tax accounting. Unfortunately, hyperinflationary conditions returned at the end of 2021. Although it is not an official application yet, it has started to be used in management and in-group reporting. There are two main steps of inflation accounting adjustments; restatement of the historical figures with a price level index and calculating the monetary gain (or loss) figure. The figure in this second step is often incomprehensible, hindering the tables' interpretation. The purpose of this paper is to suggest how the real interest income and expenses can be calculated by splitting the monetary gain (or loss) figure.